

ENERGIYA RESURSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI

D. J. Ochilova

Ilmiy rahbar:

Alfraganus universiteti dotsenti, PhD

Xo'jamberdiyev Behruz

Alfraganus universiteti Iqtisodiyot fakulteti

Jahon iqtisodiyoti yo'nalishi 1-bosqich talabasi

MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:22.08.2025

Revised: 23.08.2025

Accepted:24.08.2025

KALIT SO'ZLAR:

Energiya
resurslari,iqtisodiy
o'sish,energiya ta'minoti,
qayta tiklanuvchi
energiya,Energiya
samaradorligi,iqlim
o'zgarishi,global
iqtisodiyot

Ushbu maqola energiya resurslarining global iqtisodiyotdagi muhim rolini, ularning turli xil turlarini, ishlab chiqarish va iste'mol qilish dinamikasini, shuningdek, energiya ta'minoti va narxlarining barqarorligiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qiladi. Maqolada energiya resurslari etishmovchiligi, iqlim o'zgarishi muammolari, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish, energiya samaradorligini oshirish va energiya xavfsizligini ta'minlash kabi dolzarb masalalar batafsil ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, energiya narxlarining tebranishi va bu tebranishlarning global iqtisodiyotga, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarga ta'siri tahlil qilinadi. Maqola energiya sohasidagi kelajak istiqbollari va energiya ta'minoti barqarorligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan siyosiy va iqtisodiy chora-tadbirlarni o'rganishga bag'ishlangan..

Kirish: Energiya resurslari har qanday davlat iqtisodiyotining poydevori hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiyotda sanoat ishlab chiqarishidan tortib, transport va xizmatlar sohasigacha energiyaga bo'lgan talab kundan-kunga oshib bormoqda. Energiya resurslari

mamlakatlarning iqtisodiy o'sish sur'ati, strategik xavfsizligi va global raqobatbardoshligida muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, tabiiy gaz, neft, ko'mir kabi an'anaviy yoqilg'i manbalari bilan bir qatorda, qayta tiklanadigan energiya manbalarining iqtisodiyotda tutgan o'rni ortmoqda.

Energiya resurslari turlari va ularning iqtisodiyotdagi roli

Energiya resurslari ikki katta guruhga bo'linadi: an'anaviy (konvensional) va qayta tiklanadigan (noan'anaviy) energiya manbalari.

- An'anaviy energiya resurslari: Neft, tabiiy gaz, ko'mir, uran va boshqalar. Bu manbalar ko'p asrlardan beri sanoatning asosiy yoqilg'isi hisoblanadi va global iqtisodiy tizimning asosi bo'lib xizmat qiladi.

- Qayta tiklanadigan energiya manbalari: Quyosh, shamol, gidroenergiya, biomassa va geotermal energiya. Ular atrof-muhitga zarar keltirmasligi va cheksiz zaxiralarga ega bo'lishi bilan ajralib turadi.

Energiya resurslarining iqtisodiyotdagi ahamiyati quyidagilar bilan belgilanadi:

- Ishlab chiqarish jarayonlari uchun energiya ta'minoti: Sanoat korxonalari, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalarida energiya yetkazib berilishi ishlab chiqarish samaradorligini belgilaydi.

- Transport va logistika: Yo'l va havo transportida yoqilg'ining mavjudligi transport tizimini barqaror qiladi.

- Uy-joy va kommunal xizmatlar: Energiya resurslari uylar, idoralar va ijtimoiy infratuzilmani isitish, yoritish va boshqa ehtiyojlarda foydalaniladi.

- Innovatsiyalar va yangi texnologiyalar: Energiya resurslari yangi texnologiyalar, jumladan, raqamli iqtisodiyot va avtomatlashtirish rivojida poydevor vazifasini bajaradi.

O'zbekistonda energetika sektori: umumiy holat

O'zbekiston Markaziy Osiyoda energetika resurslariga boy davlatlardan biri hisoblanadi. Mamlakatning neft, tabiiy gaz, uglerod qazilmalari va qayta tiklanadigan energiya resurslari zaxiralari yetarlicha. Energetika sektori O'zbekiston iqtisodiyotining 15% atrofida hissaga ega va byudjet tushumlarining katta qismiga xizmat qiladi.

Tabiiy gaz va neft

O'zbekiston tabiiy gaz zaxiralari bo'yicha Markaziy Osiyoda yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. 2023-yilda tabiiy gaz qazib olish hajmi 60 milliard kub metr ga yetdi¹. Mamlakat ichki energiya ehtiyojlarini qondirish bilan birga, asosiy eksport mahsuloti sifatida yaqin qo'shni davlatlar va Xitoyga yo'naltirilgan.

Neft qazib olish sektori ham soʻnggi yillarda sezilarli darajada rivojlandi. 2023 -yilda neft qazib olish hajmi taxminan 2 million tonnani tashkil etdi. Oʻzbekneftgaz kompaniyasi milliy neft va gaz sanoatini boshqarib, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali ishlab chiqarishni oshirishga intilmoqda.

Qayta tiklanadigan energiya manbalari

Soʻnggi yillarda Oʻzbekiston hukumatining energiya siyosatida qayta tiklanadigan manbalarga katta eʼtibor qaratilmoqda. 2030-yilgacha elektr energiyasining 25-30 foizini qayta tiklanadigan energiya manbalaridan olish rejalashtirilgan. Quyosh va shamol energiyasidan foydalanish boʻyicha bir qator yirik loyihalar amalga oshirilmoqda. Misol uchun, 2022-yilda Surxondaryo viloyatida 100 MVt quvvatga ega quyosh elektr stansiyasi ishga tushirildi².

Energiya resurslarining iqtisodiyotga taʼsiri

Energetika sektori Oʻzbekistonda iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga taʼsir qiladi. Energiya taʼminotining barqarorligi sanoat ishlab chiqarishining oʻsishini ragʻbatlantiradi. Shu bilan birga, eksport yoʻnalishidagi tabiiy gaz va neft mahsulotlari mamlakatning tashqi savdo balansini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Energiya sohasidagi investitsiyalar iqtisodiy faollikni oshirish bilan birga, yuqori malakali ish oʻrinlari yaratadi va yangi texnologiyalarni olib kirishga imkon beradi.

Muammolar va rivojlanish istiqbollari

Muammolar

- Energiya samaradorligining pastligi va yoʻqotishlarning yuqoriligi.
- Eskirgan infratuzilma va texnologiyalar.
- Qayta tiklanadigan energiyaga oʻtishda moliyaviy va texnik cheklovlar.
- Ichki energiya bozori tartibining toʻliq erkinlashtirilmaganligi.

Rivojlanish istiqbollari

- Energetika sektorini modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish.
- Qayta tiklanadigan energiya manbalarini kengaytirish.
- Energiya tejash va samaradorlikni oshirish dasturlarini amalga oshirish.
- Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, jumladan, energetika infratuzilmasini mintaqaviy integratsiyalash.

Xulosa

Energiya resurslari Oʻzbekiston iqtisodiyotining strategik ustuni hisoblanadi. Tabiiy gaz va neft eksporti mamlakat byudjetini toʻldirishda muhim rol oʻynaydi, sanoat va transport sohalarini barqaror taʼminlaydi. Shu bilan birga, qayta tiklanadigan energiya manbalarining

rivojlanishi ekologik barqarorlik va uzoq muddatli iqtisodiy o'sish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Mamlakat energiya tizimini modernizatsiya qilish va diversifikatsiyalash bo'yicha qabul qilayotgan siyosat uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan manbalar:

1. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, "Energiya balanslari va ishlab chiqarish ko'rsatkichlari", 2024.
2. Xalqaro qayta tiklanadigan energiya agentligi (IRENA), "O'zbekiston energetika strategiyasi", 2023.
3. Jahon banki, "O'zbekiston energetikasi bo'yicha tahlil", 2023.

